

Ապոիիւրբասհման անուն՝ անցեալ տարի փոխուող զօրաց տեղը անցնելու համար վիճակաւ ընտրուած ըլլալով՝ թօփիսանոյի զօրաց կարդը գըռուեցաւ ալ նէ ետքէն իմացուեցաւ որ այս մարդ սիր տանը մէջ մինակ էրիկ մարդն է եղեր, այն տանը հարկաւոր դործերը տեսնելու ասկէց զատ էրիկ մարդ չի կա եղեր։ Ըստառութեալ ինքնակալը հրաման ընելով առաջիւոց՝ գուրսերը ամէն տեղ հրովարտակ գա ցած էր որ, երկու կամ երեք կամ չորս էրիկ մարդ գտնուած տուներէն միայն ըլլաց վիճակաւ ընտրով վելու անձանց մէջ գրաւածը . և այս Վագախւրբահմանին այս կարգիս մէջ գտնուելով տունը մինակ ձգելու և զինուորութեալ պաշտօնին մանելու հարկ ըլլալը՝ գիւղին իմանն և միտարդներուն զանցառութեան տռաջ եկած բան են, որ վիճակաւ ըլլալու ընտրութեանը համար կայսերական հրամանաւ հաստատուած ժողովքին՝ այս մարդուս մինակութիւնը չեն իմացուցերը։ Ուստի այս բանս երբ որ իմացուեցաւ, զինուորական ատեանը և արդարութեան վճռոց գերադայն ատեանը (մէջիսի ահքեամի ատլիէն) առոր վրաց ըստ պատշաճի քննութիւներ ընելով ստուգեցին որ իմանն ու միտարդները միայն այս մարդաց թշնամի ըլլալովին վրէժ առնելու համար վիճակի տուկ խօմեր են։ Ուստի առօնիկ անիբառ բաներու հետեւողներուն իրաստ՝ և ասնց ալ արժանաւոր պատիք ըլլալու համար՝ Վագախւրբահմանը զինուորական ծառայութենէ աղաս ըլլալին զատ, իմանն ու միտարդներուն համար ալ տասնկի սրոշվեցաւ, որ իմանը մէկ ամսց չափ մուգի բանապարկէալ մնայ, և միտարդները քառասուն օր բունկայով վաղոցները ցած և անարդ ծառայութիւններ ընեն. որպէս զի հասարակութիւնը տեսնը բանապարկէալ մնայ, և միտարդները քառասուն օր բունկայով վաղոցները ցած և անարդ ծառայութիւններ ընեն. որպէս զի հասարակութիւնը տեսնէ, և անիբառ ներուն արժանաւոր պատիք գտնելնուն վրաց միխթարուին, և իրենք ալ առօնիկ անիբառ բաներէ ըլլալու շանան։

Օարմանք է՝ որ մեծաղօր տէրութեան բարձրի
վարչական լրագրին մէջ այս լուրը կարդացած օրերնիս
դուրսէն նամակ մըն ալ առինք, որուն մէջ կը պատ
մեն որ՝ ի՞նչ տանիքի ծառայութեան համար հայերէն
և հոռմներէն վիճակով ընտրուած մարդոց մէջն ալ
այսպիսի անիրաւութիւն եղէր է։ Այս անիրաւու-
թիւնս ընդզը լրագրիս կարդացած առենը կը ճանա-
չէ որ իրեն համար է ըստնիս. և թէ որ այն երկ-
րին քարոզիչ վարդապէտին խոհական ջանքովը բա-
նը շխտկուած չըլլար նէ՝ կը պարտաւորէինք յան-
ուանէ ծանուցանել։ Բայց հիմա բանը շխտկած լի-
լալուն համար մարդու անուն տալը անօդուտ սե-
պեցինք. վերի գրուած պատմութենէն ալ կը հաս-
կընայ որ ասանիները անարդ և նախատական պա-
տիժ ալ կը կրեն արդարութեան վճռոց առենին ար-
դար վճռութը։ Այլ յուսանք որ այն անձը այս յօդ-
ուածն կարդարով իրեն մէկ փրկարար երկիւղ մը
կուգաց, և վուժինդրութեան ոգին իրեն վնաս
բերելիքը ճանչնալով ասանի բաները մէկ գի կը ձր-
գէ։ Այս նպատակիս համանինք նէ լրագրոց միջո-
ցաւը՝ մենք մեղ շատ մէծ շահ լրած պիտի սե-
պեմք։

Կատառնդնուալովիս օլուշ-ճող. Եօքուշու ըստած
թաղը տօղբամաճի Հիւսէինին տունը քանի մի ու-
րիշ տօղբամաճը, թէ տաճիկ և թէ մեծազօր տէ-
րութեան հպատակ ուրիշ ազգերէն տօղբամաճիներ
ժողվուելով խալապան-իին ընելին լապիներին կաղմէն
տուուգվելով այն մարդիկը և գործածած գործիքնին
ամբով լապիների տաեանին առաջը բերուեցան. և
թէ իրենց խոստավանութենէն, թէ գործիքները

քննելէն իմացուեցաւ որ ասոնց ըրածը լոկ և պարզ խռայալ նութեան չէ եղեր, որ է գեշ ստակներ ուսկել և հրատարակել այլ և պէս պէս նիւթեր գործածելով ուրիշ նիւթերը ուսկիի և արձաթի փախելու ալ կ'աշխատին եղեր, որ անօդուտ և մնասի ծախքերու պատճառ մէկ աշխատութիւն մընէ, Ուստի ասոնց արժանաւոր պատիմէն զատ իմաստուն խրառներ ալ արուեցաւ անսնց, որ ասանկ մինչեւ հիմա փորձուած և ծայրը չէլլէլու բան մը ըլլարը ստուգուտծ բանի մը ետեւէ իյնալով ստոկնին և ժամանակնին լուրսապ տէզը չանցընեն, իրենց տօղրածնիւթեան արուեստը բանին, և անկէց վառարկածնին միացի իրենց պիտոցից համար խարձնեն, և այս խրստով տեղերնին խրբեցին:

Յաջանի է որ՝ 'ի սկզբանէ հետէ ասանկ չ'միտ շինելու ետեւէ իյնող մարդիկի շատ կան, և շինծու պատմութիւններ ալ շատ կը պատմուին: Եւ այն մարդն որ եօ չ'միտ շինել գիտեմ կ'ըսէ նէ, գիտածը այն է՝ որ խարեւէլ կրցած մարդուն ձեռքը գտած ստակը կ'առնէ իրեն համար ուսկի կ'ընէ, խարբուռ զին համար մօխիք կ'ընէ, որտիշետեւ շատ հարուստ մարդիկ ասոր ետեւէն իյնալով և ունեցածնին վրու տեցընելով աւուր հացի կարօտ եղած են: Յէ որ չ'միտ շինելը ստոցդ մէկ արուեստ մը ըլլար, խարեւութիւն չըլլար նէ, այսքան բնագէտ և բնալցծ հանձարեղ վարպետներ կան որ օրէ օր անակնկալ դիւտերալ աշխարհը կը զարմացընեն. 'ի հարկէ անսնիք ասանկ բան մը գրանէլու էին. չի գտնելէն զատ վճռեցին որ՝ անհնար է որ ուրիշ հանքի մը իր բընակն յատկութիւնները փախուի, ուրիշ հանքի բնութիւն և յատկութիւն ստանայ: Վայ ալ լուսիք, որ ակարամիս մարդոց մասածելու նիւթ ասնէք, որ ասանկ բաներու չի խարսւին:

UFSCER-FU LABORATORY

ԳԱՂԱՎԱ : Խօսք կայ՝ որ Փարփառ քաղաքին
մէջ տեսնուելու համար ժողվուած տեղերնին
թուզթ խաղալը բոլորավին պիտի արգելուի : Արով
հետեւ այս պատճառաւաւո շատ գողութիւններ և
ուրիշ դէշութիններ կ'ըլլայ . այս բաներուու առաջքը^ը
առնելու համար ասանկ հրաման մը հանել պէտք է :
Եւ այս հրամանիս կատարուամը դիւրացըննելու հա-
մար խաղալ թզթերուն վրայ գլխուած առւբքն ալ
պիտի եւլեցըննեն :

Դիտելու արժանի բան մընէ որ Եւրոպայի մէջ
հին ժամանակէ մնացած սովորութիւն մը կ'ըլլաց .
գէշութիւնը իմացուելով անփկայ վերցընելու կ'աշ-
խառնին , հինգած ըլլալուն համար չի յաջողվիր կամ
գժուարութիւններ կ'ելլէ : Առանց մոածութեան
Եւրոպայի ամէն բանին հաւեռդները ասանկ սովո-
րութիւն մը տեսնելով իրենք ալ անոր կը հետեւի .
կը կարծեն որ ազգի մը մէջ տասնկ բաններ մննէ նէ
լուսուորեալ կ'ըլլաց : Քաղաքաց ըստած գիշերացին
զբօսանաց տեղերը մէծ զբուշութիւն պէտք է .
չըլլաց որ՝ պնանկի բան մը մըննէ որ սովորութիւն
ըլլալով՝ գէշութիւնը իմացվելէն ետքն ալ վերցը-
նելը գժուար լրաց :

— Ամերկացին անցածները քուանացի
Պուռազօն Դանիի քաղաքը մեռած ըլլալիք՝ իրեն
բարեսէր բնաւորութեանը ծանօթ եղաղ մարդոցը
մեծ ցաւ տուաւ . բայց եռքը երբ որ կտակագիրը
բացուեցաւ՝ այն առենք աւելի իմացուեցաւ թէ
ինչ մարդ է եղեղ կորաբնցուցածնին : Եթիւ միշտ

Փռանք (8,560,000 զուռ.ուշ) կտակ է ըրեր իր քաղաքին, որ հիւանդանոց մը շինեն և եկամուտներ կապեն. և շինուելու հիւանդանոցին օրինակ ցըցուցեր է Շարդր տեղին հիւանդանոցը, որ այս ալ ինքն էր հիմած կենդանութեան ատենքը՝ 100,000 ֆուանք (425,000 զուռ.ուշ) ալ զատ ձգեր է որ այս հիւանդանոցին կցորդ մասնւու մը շինեն, և թէ իրեն թէ իր կնոջը մարմինը հոն թաղեն կտակին մէկն ալ այս է որ՝ բրած կուակներուն գործադրութիւնը վատերացընելու համար դատաստանական ճամբաներուն ինչ ծախք երթայ նէ՝ իր ժառանդքները իրենց ժառանդքելու առակեն վճարեն։

— Վուանսայի երեւելիներէն մէկը ^{Պ.} Ուըմիլի, կառավավորութեան ժողովյն առաջարկեր էր որ թէ սրբարդութեան համար, թէ իր տանը պահպանութեամբ համար, և թէ ուրիշինչ և իցե պատճառով շունդովներէն շունդլուխ տուրք տունուի։ Այս առաջարկութիւնս քնննելու համար խորհրդականաց սենետակը քանի մը հոգի յատկացուցեր էր որ հասկընան, և օրինաւոր երեւի նէ՝ պատճառները իրենց իմացընեն։ Վուանսայի կառավարութիւնը անանկ է որ մէկը բան մը առաջարկէ նէ՝ այն բանը քնննելու մարդիկի կ'սրտչեն առաջ. անոնք ալ իրենց քննութիւնը պատճառներակը կը բացատրեն խորհրդականներուն կուտան։ անոնք ալ այն պատճառներուն վրայ քննութիւն ընելով պէտք եղած հաւանութիւնը և վճիւը կուտան։

Պ. Ուըմիլին առաջարկութիւն քննադները պատշաճ չի տեսան որ տէրութեան գանձուն համար ասանկ մէկ ընդհանուր տուրք մը ձգուի. այլ կրնաց ըլլալ ըսին որ ամէն մէկ գաւառներու կառավարութիւններ իրենց գաւառնին վրայ այս տուրք ձգեն։ Այսկայն թէ որ այս կառավարութիւններուն ընդհանուր խորհրդականներուն կուտան։ անոնք ալ այն պատճառներուն վրայ քննութիւն ընելով պէտք եղած հաւանութիւնը և վճիւը կուտան։

ԱՆԳԱՒԱ: | Խիսրբուլէն առնուած լուրեւ
ըէն կ'իմանամք որ այս օքերըս ստակը առաջվանէն
աւելի առաստ է հան հիմա : Առեն մը կօց որ ին-
կիլմէռուայի մէջ ձեռքէ ձեռք սպալստով ստակը
քիչ էր, պանչօյն տոմսակներ կ'առնէն կուտային ի-
բարու . և ստակը միայն գուրսի երկիրներէն ցորեն
քերսող վաճառատկաններաւն կը արքուէր, որովհե-
տեւ յիշեալ տոմսակները խնկիլմէռուայէն գուրս
ստակի զօրութիւն ցունին :

Հարկաթ ճամբաններու համար տոհմանուած ընկերութիւններն ալ սրոշչցին՝ որ առկէց ետքը միայն խիստ հարկաւոր եղած տեղերը ճամբաններ չինեն։ Վսկէց առաջ՝ աղքատ բանուորներուն ապրուսոփ ճամբաց բանալու համար այս կերպ գործերը շատ ցուցեր էին։

Այս երկու լուրերուս առաջնորդ կը ցըցչնէ որ՝
ցորենը հիմա Խնկղթէռուստի մէջ ըստ բաւականին
առատ է . որ մինչեւ հիմաց ցորենի վաճառականն
ներուն արքունելու համար պահուած ստակը վա-
ճառառնացները ելեր է . ըսել է որ՝ գուրսէն ցորեն
բերել ապա կարօտ եզած ժամանակին անցեր է :
Երկրորդ լուրը կը ցըցչնէ որ այն աղքանիներուն ալ
դիւրաւ ապրելու ձամբան բացուեր է . ամեն մորդ
հացին հոգէն աղասելով իր ստվրական գործքե-
րուն ետեւէն ինալու սկզբեր է : Յորենի քիչու-
թեան և հացի սղութեան ատենները՝ ձեռագործ
(մանիթաթմուռա) ծախող վաճառականներն ալ ցո-
րենի առուառութին մէջ աւելի շահ գտնելով այն ա-

ԿԱՐԺԱԲՈՏ ՊԱՏԿԵՐ

ԱՐԵՎԱԼԵՐՈՒՄ

ԳԱՐՈՒՑ

Գ Լ Ո Ւ Խ Ա Ռ Ա Զ Ի Ն
1769 - 1799

“Սարովէնին ձնուանդը : - Ցեղը : - Պայտիկութիւնը : - Վարժեաբան մանեկը : - Քարտիքայի ապօտամշութիւնը : - Թուռլունին առնուալից : - Թերթիսոր 9 և Վանսեմը 13 ին խոռովութիւնները : - Կարուէնի երկրորդ սպարասիկի : - Նարովէնին կարգութիւն : - Խոսալիո պատերազմը : - Հոռոմ : - Վենետիկց առաջը : - Քամիք - Ֆորմիկի հաշտութիւնը : - Դարձ Նաբովէնին ՚ի Փարիչը : - Եզիկապասի և Աստիքասանի պատերազմները : - Դարձ Նաբովէնին ՚ի Փարիչը : - Նարովէնին առաջըն հիւառասոս :

Եօթներորդը սար Աշնա - է եղան . երկրորդ գրասեւտին . ե խանին կնիքը . Կանագատան , Յու Բնութեան տածալ . վեհա կինար միտքը Դ րաւ . կը զիշանէն ահնէկ կը ցաւար միտքը է բլուկ կը քացար միտքը է բլուկ

Ա. Ա. ԲՈՂԵԿԻ ՏԱՐԱԾ 1769 թվ օգոստոս ամսցին
15 թվ, Ա. Ա. Առաջի քաղաքը Քարուիքս կղզւ-ցին մէջ; Իրեն
հայրը, որ Կարուան Վանաբարթէ կ'ըսուեք, հին ալ-
նուական ցեղէ մըն էք: « Ա արտօնէն իրեն մօրը, Ա-
շխիա Ռաւանինսինին ութը որդուոցը մէջն է Երկրորդը
Եպատի իր եօթը եղաայները Կարգաւաս ասոնք Են,

Առաջնին է Յալեփի, որ առաջ Նաբողի, և ուղարկած Ապահնացի թագավոր կարգեցաւ Նաբողէսներ օրինորդը Լուկիանոս, Նաբողէսնին քաջ նիշակալիք

լը: Երբորդը կուգովիկնու ։ Հաղանացիք թագավառութիւն ու որ ձգելով Զվյացերիք քաջուեցաւ ու զիստու մէկանց վլնքը տուաւ ։ Չարբարդը հերսնիման, Վեսթալիքի թագավառութիւն ։ Հինգերարդը ։ Վլյուշորդը ոօթներորդը աղջիկ են ։ որոնցից առաջննը Մարտ - Աննա - Էլիզա - Պատչօքիք Թասոցանայիք գըստը ։ Եղուաւ ։ Երկրորդը՝ Մարիամ - Բաւլին ։ առաջն Լոքիէլը ։ Ըստ ապագայի ամենամասն է առաջնորդը ։ Երեսնակը կամ Քամիլ Պրեկեզ խալացիք ի անհնին կենիկը ։ Երբորդը՝ Պարտին ։ Մարիամ - Աննա ։ Աննան առաջնորդը ։ Յանիկիմ Մարտաս թագավառութիւն կիրաւը ։

բայցը և մեռնելուն ատենիդ մարդարկ արեւադավան մը ըստա .
“Յափսէի իր եղագացը առ չիննեկն է , բայց Նաբուշէոն
գլուխիը պիտի ըլլաց ” :

Հայոց Գաղղիան երթաւով, տղնան հետո տարած
Վերսոցի Պրիենեան համալսարանը դրաւ է : Ծուռ
յարուեցաւ հնան անոր խուլցի ու աղուական բնուու-
թիւնը, և ամէն ընկերնելը կ'ակնածէն անկէ ու
կը պատուէին զինքը քառվա ատեն միշտ ուժ կրթե-
լու խաղերով կ'պատճէր, և ընկերներուն զըսւու ե-
ղած, անանկ ձարպովիութիւն անանկ քանչութիւն
կը ցըցունէր որ ամէնը կը զարմանային վրան :

Երբ որ տանսացրս տարուան եղաւ, Քերաբը
յ, ափնաւականը, որ Գաղղից զինուորական վարժա-
րաններուն վերակացուն էր, ու շատ հաւներ էր Կա-
բուէնին խելքին և ուժին, գրարիվու զինուորական
վարժարանը դրաւ զինքը, 17օծ ին, չըստ տարի Պլ-
րիենեան գտառառունը կենացն ետեւ, ուր զինքը հին
ու նոր պատմութեամց, մանաւանդ չափաբերական
գիտութիւններուն առուել էր :

ԱՌ Ակբար Ն Աբրահմ առաջ Երթալ 1785 ին
Լաֆերի ստարին կորդի թնդանութագիր զօքքերուն
գլուխն եղաւ : Յաջորդ ստարին ուրիշ գնդի մը ա-
ռաջին տեղակալի պաշտօնով Վայանս իրկրպլցաւ :
Հան Լորիպուասիրելն ու Մորավին իրեն առջե ըն-

կերպներն եղան, ու չըստմայիկ անունով ինեւան մը
տունը կը կենար :

Քառան տարուան թէնդանօթաձիկ զօրոց գլխա-
ւորմէ բուն էն կը թուուծներէն էր : 1792 ին Գանդ-
մը թէնդանօթի զօրքերու զօրսապէտ եղած , հրաման
տառաւ իր հայրէնիքը դարձնայու ։ Այս շխոյի պահա-
պան զօրքերը անգլանցոցմէ կաշառք կերած , զա-
զից հարստակառ թէնէն : ապաստաթէր էին . Կաբուլու ու-
ալ Բերալսի մէկէ մը ասբաւստանաւած և ա կանչըւե-
ցաւ Փարիզ , ուր զնիքը արդ արտցընելով , նորին
գնաց Այս շխոյ իր ընտանիքը տէ մնելու : Հան իր ազ-
գականներէն Փառիք քաջ զօրսապէտը շաս ուր ու պա-
տիւ ցըցնէլով վրան , կըսէր պրատի Պանարամթէին

Համար թէ Պատարագոսի հայացներն մէն է :
1783 ին Ըստ լինեն Սարտենիսարի թագաւորին
գէմ իրկը լուցաւ , ողն որ պատերազմի սկզբէր էր
Գալլիացւոց հետ : Նաբռցման թէպէս բանակն
գործք տեսաւ , բոյց նաւասարմիվն որ իրեն օգնու-
թեան կը հասնէր , աշկուծաթեան պատճառաւու ու-
շանալով , երբ որ Սարտենիսա հասաւ բնակիչներն ալ
ալէք կ պատրաստւէր էին գէմ զնելու . ուստի Գալլ-
իացիք ջադր կերած ետ գարձան : Նաբռչուսին ալ
հրաման եղաւ Քորովիքա երթաւու :

ՊԵՐԵԼ ՀԱՅՈՒԹԻՆԻՑԻ ԽԱՅԵԼ :

ռուտուրներուն ինկան . պատրաստուած ձեռագործները մնացին , չի ծախուեցան , որ նորէն շինուեր . անոր համար քանի մը գործարաններ ալ բոլորովին գոցուեցան , բանուորմները ցրուեցան . չէթէ միայն ինկիլմէռուա , այլ գրեթէ բոլոր Եւրոպական ուրիշ տեղեր ալ : Հիմայ բանը առաջին աստիճանը մոտած է . և Եւրոպայի շատ տեղերէն օրագիրներու միջոցաւ առած լուրերնիս կը ցըցընեն որ այս տարուան հունձը ըստ մեծի մասին առատ է . աւրուած տեղ քիչ կայ . միայն խեղճ Իռլանդացի գետնախննձորը այս տարի ալ աւրուած կ'երեւի : Վտեն մը հացի օգնութիւն կ'ըլլայ ըսելով գետնախննձորը այս երկիրներա շատցընելու զոլներ եղան . մենք անցածները մէկ առանձին բանասիրականուով մը բանջարէ հաց շնութու վրայ խօսելով՝ քիմիագետներուն վկայութքը ցըցուցինք որ թէ բանջարէ և թէ գետնախննձորէ շնութու հացը մննդարար և առողջ բան մը չէ . (Հայոստան թիւ 28) : Հիմայ Իռլանդացի երեք տարուան իրարու վրայ եղանձ փարձը կը ցըցընէ որ՝ մէկ անգամ մը աւրուի նէ , չեմք գիտեր աւրուիլը սերմէն է մի , հոլովն է մի , սովոյն սասցը այն է որ՝ անկէց ետքը գետնախննձորէն ձարելու հացին ալ վստահիլ ըլլար կոր :

Ալպարացորենը՝ համարակ ցորեն քիչ եղած տեղով
շատացընելլ գետնախնձորէն աւելի օգտակար է քա-
նի մը երեսէն : Կախ՝ որ բայսը այնքան փափուկ
բան մը ըսլալուն համար ցորեն չի բուռած տեղերն
ալ կը բուռնի : Երկրորդ, առաս կը բերէ . անանկի
որ՝ մէկին հարիւր բերելլ սովորականի որէս բան
մըն է . ուրիշ հնառեզններուն մէջ մէկին երեսուն
բերողը անգոմ քիչ կը գտնուի : Երրորդ՝ սննդա-
րար է . որովհետեւ մէջը օսլո (նիշաստա) ըսուած
նիւթը շատ է : Չորրորդ՝ եզեզն (խամիչը) օգ-
տակար է, պարզ գործ աղութիւնը մը օդի կը համուի,
որ ցորենի և գարիի յարդերէն անանկ օդի չելլեր :
Եւ թէ որ ասոյգ է որ տար եզեզն շաբար ալ կը
հանուի կ'ըսեն, հինգերորդ աղէ կութիւն մըն ալ
այս կրնանք սեպէլ : Այս աղէ կութիւններուս գէմ
միարացորենը մէկ գէշութիւն մը ունի . մարդուս
մողեժն վրայ բելլարու ըսուած հիւանդութիւնը
կը պատճառէ, որ թէճէին մէկ տեսակն է : Բայց
այս ախտը պատճառելու համար ալ պէտք է որ ա-
ռանց ուրիշ բանի հետ խռունելու մինչկ մըօրա-
ցորենի ալիւրէ շնուռած հացը ուտուի շարունակ .
ինչպէս որ սեւ ծախու եզերքը տեղ տեղ սովորու-
թիւն է : Թէ՛ որ օրինաւոր շափուլ ցորենի ալիւրի
հետ խռանուի և անանկ հաց շնուրինէ, ինչպէս
որ սովորաբար այս կազմերս կը շնեն, առողջութե-
այս վիսաս ալ չի հասցըներ : Անոր համար թէ որ
անանկ տեղ կայ մշակութիւն եղած երկիրներու մէջ,
որ ցորենի համար աղէկ չի փար, պէտք չէ որ այն
տեղին աէրը յուսահասի և այն տեղը անխնամ
ձգէ . այլ մըօրացորեն թող ցանէ . աժանութիւնը
առատութեանը հետ հաւասարելով ալ թէկէտ
միարացորենն ըրած շահը ցորենէն ըրած շահէն
քիչ կը գտնէ, բայց միշտ շահ է, գետինը բոլոր-
վին անգոմ ձգելէն աղէկ է :

ԻՌԱՎԱՏԱՐ : Ապլոյ և սղութեան պատճառաւ կզբ-ցս բնակիչները սցոդիս այնքին իրենց ապրուս-տին համար ցրուելով՝ շատ մարդիկ ալ Վմերիկայի Քանասա գաւառը և միացեալ նահանգները եր-թալու պատճառով՝ ինկիլիզի տերութեան կազմէն անոնք հնա տանելու համար բանուած չըրս նաւու-մէջ մանելով ձամբայ ելան : Լարծես թէ գերազ-դութիւնը այս մարդօցը քավին չի զատաւելու խօսք էր տուեր : Վաւերուն մէ կը Ոէն | ուան գետը մըս նելէն ետքը վասնեցաւ . 78 հոգի ջւրն ինկան խեղդուեցան : Ոէկառուրիշ նաւ մը Վէրիլանտ կրշ-վին քսովերը ծովան մէջ ծածկուած քարերուն դար-նուելով 64 հոգի ալ անկէց խեղդուեցան : Վիւս երկուքը նայնպէս ապառաժի մը զարնուելով սախ-տեցան . և թէպէտ շատ մէծ վիսա մը չեղաւ աս-կէց , բայց Ճանապարհորդները ձամբայ ըրած ատեն-նին շատը մէռան . մնացածներն ալ մահուան ու կենդանութեան մէջ տեղ մնացած՝ միայն զբայական զօրութիւննին և շարժմունքնին վրանին մնացած ըւ-րոյսի անանկ ցամաքը ելան :

ՈՐԻՍԱԾԱՆ : Եյս կայսերութեան երկիրներուն մէջը անհատնում ոսկի և արծաթ դրամներ կը պուլսի , և գուրսերն ալ շատ կ'երթաց . և ասի կայ ինչքն ասանկ ըլլալը շատ գիւրաւ կը հասկցվի : Ասոյդ իմացուած է որ՝ Աւրալ լեռանը վրայ գտնիր ված ոսկիի հանքերէն 1846 թուին ելած ոսկին 1722 բուա եղերէ , որ ըսելէ 27 խանդար : Բայն և հինգ տարիէն ՚ի վեր այս հանքերէս ելած բոլը ոսկիին կշխոքն է 14,337 բուա , որուն գինը կ'ընէ 30,000,000 լիրա սովորլին (3,300,000,000 լատուուշ . կամ 6,600 000 քէսէ ստակ) : Ասոր միայն երեք մասին մէկը թագաւորինն է , որ կ'ընէ 2,200,000 քէսէ ստակ .

մեացած երկու մասը մասնաւոր մարդոց է : Հայոց
Որուսաց կառավարութեան սովորութիւնը այն է որ՝
ժողովուրդէն առնելու տուբբը ստակ կ'առնէ , և
ինքը տալու ստակներուն տեղը թուղթ կուտայ ,
անոր համար այլ և այլ ձամբայներով այն ստակները
ամենն ալ տէրութեան գանձը կ'երթայ : Այսոր հա-
մար է որ Որուսաց տէրութիւնը կարողացաւ այս
տարի թէ ֆռանսըդի և թէ ինկիլիզդի այնքան ըս-
տակ փոխ տալու :

ԲՐՈՒՍԻԱ : Ոօնկի քահանասոյին հետեւող ազանդաւորները՝ որ իրենց անունը գերմանական ընդհանուր եկեղեցի դրին, յայտաբարութիւն հանեցին որ Պէտըն քաղաքը ժողովը մը պիտի գումարեն : Եցն աղանդցն հետեւողներին հարաւային Պէրմանիայի մէջ գտնուողները ծանուցին որ իրենք այս ժողովքս պիտի չի գան . և ասկէց առաջ ոչքան որ քիչուոր մնալով այս աղանդու (որ երեք տարուան ազանդ հազիւ կայ), ակարացած էր հիւանդու և պակասաւոր ծնած տղու մը պէս, ի՛ հարիէ այս ժողովցս պատճառաւուը մէջերմին բաժանում մին ալ պիտի մռնէ . որ բոլորովին կործանման նշան է :

— Ոսկենի մէծ գքառութեան երկիրը գրեթէ աւ
մէն տեղցորեն չի գտնուելուն և հայի սղութեան
համար խոռովագութիւններ և խառնակութիններ կան :
Հայց այս գաւառիս հիւսիսային կողմը կրնանք ըսել
թէ գէշութիւնը վերջին աստիճանը հասած է : Տա-
սըն և վեց կամ տասն և եօթն կտորքաղաքի և գիւ-
ղի անուն կուտան օրոգիրները , որ խռովարանները
բանութեամք ցորենի շահմարանները բացեր մէջի
ցորենները յափշտակեր են . և առողջական չի շատա-
նալով՝ քաղաքներուն և գեղեցուն հասարակութին-
ուննատուկներն ալ վերցուցեր կամ պարզեր են :

Digitized by Google

Քանի մը տարիէ ՚ի վեր նոր աղանդի մը հետեւ
ւել ուղելով՝ հայոց ուղղափառ Եկեղեցին հեռու
պրաւտովներէն 25 ի չափ անձինք այս օրերս զջաւ-
լով վերսափն սուրբ եկեղեցին ծոցը դարձան .
Ուստի Վ ե հափառ որբազան Պատրիարք հայրերնին
ալ տեսնալով անոնց կատարեալ զջաւմը իրեւ
հարազատ որդի ընդունեց զանոնք, օրհնեց և յա-
տուկ կոնդակաւ պիտի ծանուցանէ վաղն առառ ա-
մէն եկեղեցի անոնց անունները որ ասկէ ետք և մենք
ալ իբրեւ հարազատ եղաքայր ճանչնանք զանոնք և
սիրեներ ինչպէս որ առաջ անանկ կը ճանչնայինք ու
կը սիրէնիք :

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԵՒՆ

՚ի գիւմաց Ընկերութեան Սուրբ Ստավրութեան

Երախտագետ սրտիւ հազարից շնորհակալ կ'ըլլ
լսոմք Ազգերնուու ընդհանրութենէն, որ մեր չորս
տապուան գործած բարենարատակ փոքրիկ ճառայ-
ութիւններնիս սիրով ընդունելու բարեհաձեցան
թէ իրենց առաստավարդեւ նուերովը այցելութե-
գալով այս աղբատիկ դպրոցիս, և թէ այս վերջին
քննութենէն եաւ գպրոցիս ելլող անտերունջ ա-
շակերտադ խնամածու և պաշտպան կենարով։ Ի՞նչա

այս քաջ առաքինեաց մարդասիրական և ազգասիրական վարժունքը մեր համօրէն ընկերութեան սիրտը միսիթարելէն ետեւ , աւելի ալ քաջալերեց արժանաւորադոյն կերպով ծառայելու ազդին օգտին համար , այն է ուսման նոր լաւագայն եղանակ մը բռնել այս տարի առաջքի եղանակէն բոլորովին տարբեր . որպէս զի քիչ ժամանակի մէջ շատ յառաջադիմութի ցցցունեն աշակերտնիս իրենց ամէն մէկ ուսման մէջ : Ուստի Հայկաբանութեան հետ գրինք Ճարտասանութեան և Բարյական փիլիսոփայութեան դաս . Դաղղիերէնի հետ Բնական գիտութե և Կըրկաչափութե դաս . Անդզիերէնի հետ Տաճկերէն , Թալաբանութեան և Աշխարհագրութեան հետ Կրինատօմար վաճառականութեան : Եյս ուսման եղանակը առաջ չէինք կրնար բռնել , որովհետեւ աշակերտներնիս հասարակ ընթերցանութենէ 'ի զատ բան չէին գիտեր . բայց հիմա բաւական յառաջացած ըլլալով՝ հայերէնի , գաղզիարէնի , թուաբանութեան և աշխարհագրութե մէջ՝ այս ուսմունքներուն վրայ յաւելցուցածնիս անոնց մէծ ծանրութիւն ըըլլալէն 'ի զատ զուարձութիւն մըն ալ է :

Պստ որում՝ այս զանազան ուսմունքներուն համար ընտրած գասառուներնուս բաւականութեանը խիստ վստահ եմք . անոր համար կը խստանամք քիչ ժամանակի մէջ շատ արդիւնք ցցցունելու դպրոցներնուս զարդարմանը համար մեր ընկերուեր միշտ նազառամասացց եղաղ բարեբար յարքելեաց . որպէս զի ինչպէս որ մինչեւ հիմա տուած տուրքեր նին ասպարդիւն չմնաց նէ , անանկ ալ ասկէ ետեւ շնորհելիք առաստ տուրքերնին ասպարդիւն չմնար :

15 Յուլիս 1847
՚ի Ամաթիա:

— Ետեւետ նամակը ազգիս չափաղանց միսիւթարութեանը պատճառ կրնայ ըլլալ. ուստի հրապառեւած առաջնա ականնա:

Սկրեմիք իմ Մկրտիչ Ազաթօնեան .
Ի Զէյթուն 15 յունիս 1847

Դիդուանց մը մեր բացդես Զէյթին ջարշեցոնք , ու-ք տեց արի-
աշան Յօհաննես ջարդաղեալին հետ տեսութիւն ցրինք . ու դարձուե-
ցանք գիւցին մէջ եւ տեսնեցոյ դպրոցներց ու անոնց բարեկարգու-
թիւններց , շատ ուրախացանք . մէկ տօպայոց դրդառան կայ ուրաք
Յօհաննես եկեցեցին մէջ . ու-ք տեց հարիւր յիսունի շափ աշակերտ
կայն որսնցմէ բառ եւ հինգի չափ քերականութիւն կը կարգու ու-
դեռ համաձայնութեան մէջն են , եւ մէկ բանիներն աշ ու-թն մտանց
վրայ կը գեկերին . եւ ոմանք աշ տաճիքեն նոր սկսեր են . կը յու-
սամք թէ քի ժամանակի մէջ շատ յառաջադիմութիւն դիմի ցնեն շա-
նասիրութեամբ Յօհաննես ջարդաղեալին . եւ թէ որ ձեր սիրեցութիւ-
նցն աշ խնամքը անդակաս ցնեն նէ աս դպրոցին վրայէն , շնուռոց ՊԵ-
տուց առաջ կուգայ . մէկ դպրոց աշ ացջկանց համար հաստառնե-
ցաւ աշգաւակը սրբացան Պատրիարքին յառակ գրաւթեամբը , ու-ք
տեց յիսունի շափ աշ օրիորդներ նոր կարդաչ սկսեցին . միմտ շառ
սէր կը ցցունեն այս տեցի ժողովուրդց դրդառանց վրայ . շնուռ ո-
րոյ մէկ դպրոց աշ վերի թացց առ-քը Վասուա-ածածին եկեցեցին կը շի-
նեն . ու-ք մէկ կուա աշ ացջկանց դիմի շինուի . աս շինեց տառոցց սի-
րենեան դարսն Կացարեթն է . որն որ կու եկցոներուն մէկն է ու շառ
բարեպաշտ անձն մըն է . կը յուսամք թէ ձեր յորդուրանօք աւեշի եւս
փոյթ կը տանի ու սումնասիրութեան վրայ : Շառ շարմանաշիք բան մըն
է այսդիմի տեցց այսցափ ուսման վրայ սէր ցցունեցնին . անշուշտ
Յօհաննես ջարդաղեալին աշգաւակիրական մինչոնց շանքին դուռուցն է ա-
սիկայ , որ քիչ ժամանակին եւսեւ բոշոր աշգց անոր երախուագետ
դիմի ըլլայ : կիշիկիոյ միաձակին վրայօք ուրիշ շատ տեցեկութիւններ
հաւաքեր եմ , երբոր Վասուածոյ կարսութեամբը հոդ գառնապու ց-
շամ նէ կը ծանուզանեմ ձեր յարդաւթեան բերնուց :

Առաջնային մաս

Ամս ՀԵՂԻ ՔԵՐԾՈՎ ՀՐԱԳՐԻՒ :

— Վանքաղաքին բնակիչները իրենց առաջնորդարքանայարգ Առվակ վարդապետին փսխութիլլ և անոր տեղը | իմ անսապատի վանահայր սրբակրօն Գաբրիէլ վարդապետին իրենց առաջնորդ ըլլալը խնդրեր են : Արքազան Պատրիարք հօր նախագահութեամբ հոգեւոր ժողովը յուլիսի 28ին երկուշաբթի օրը գումարուած ատենը խորհելով որ յիշեալ Գաբրիէլ վարդապետը բարուք հեղ և սրարկեցա , և անսապատի ժողովարութեամբ այս կազմերս պրաըտած ատենը Խզմիր քաղաքը լուսահոգի բարեկիշտուակ աէք Յօհան վարժապետին ալ աշակերտութիւն ընելով բաւական գիտութեան տեղեակէ եղոծ է , և քան և երկու տարի է որ ։ իմ անսապատը անանկ խոհեմութեամբ կը կառավարէ , որ բոլոր այն տեղի ճգնահրօն վարդապետները զինքը իրբեւ հայր կը սիրեն , պատշաճ սեպեց որ Վանայ առաջնորդութիւնն ալ անոր տըրուի այսու պայմանաւ որ | իմ և կտուց անսապատներու վրայ ալ գերագոյն տեսչութիւն ունենայ , այն տեղերու վանահայրները ինքը գնէ , և բոլոր վիճակին մէջ գիտութիւնը ծաղկեցընելու հոդ տանի : Պէտէր հան պէյ և Անհմուտ խան ապաստամբներուն ընկանէլն ետքը այն երկիրներն որ հանգարտեցաւ , մեծ յօս կայ որ սրբազան Պատրիարքին և հոգեւոր և աշխարհային ժողովքներուն աջակցութեք՝ Գաբրիէլ վարդապետին առաջնորդութեան ատենը շատ կը ծաղկի :

— | բագրոյս նախլնթաց թիւերուն մէկուն մէջ
ծանուցած էինք Ատաբազարի դպրատուններուն վի-
ճակը, թէ նոյն քաղաքին բնակիչներէն բարեսէր
չորս անձինք դպրատան պէտք եղած ծախըը իրենց-
մէ ընելու յանձնառու եղած էին, մինչեւ որ բա-
նը կարգին մտնէ : Այս օրերս գիր առինք, որ կը
ծանուցանէ մեզի թէ՝ Արմաշու վանքին առաջնոր-
դական փոխանորդ արժանապատիւ Առեփան վար-
դապետը, և Խզնիմիտու դպրատան դասատու և
այն կողմերու դպրատուններուն ընդհանուր խնաւ-
մածու Հալէպսի տիրացու Անուրատ Աբրահամեան
պատուելի վարժապետը Ատաբազարու երեւելեաց
խնդրանքը հոն գացեր են . և դպրատուններու-
թարեկարգութեանը վրաց խորհելով մէկ ընկերու-
թիւն մը հաստատեր են Արամեան Շնիդրութիւն անու-
նով . քան և չորս արժանառոր անձինք այս ընկե-
րութեանս տեսուչ և հոգաբարձու դրուեր են ,
որպէս զի ընկերութիւնը արգիւնաւոր ըլլալով՝ յիշ-
եալ քաղաքին մէջ մտաւ որական յառաջադիմութե-
արդիւնքն ալ տեսնուի : Եւ առ այժմ միայն հայե-
րէն քերականութեան դասատու մը գրեր են պա-
տուարժան տիրացու Առաքել վարժապետը Աբրա-
համեան . որ վերցիչէալ տիրացու Անուրատ պատ-
ուելիին աշակերտներէն է , և Արմաշու վանքը
կըթած է . ըսել է որ՝ ուսմունքն ալ աղէկ է բար-
քըն ալ :

Ատաբազար քաղաքը՝ ուսման հետեւող հայաբնակ քաղաքներուն հիներուն մէկն է . բնակիչներուն մէջ քիչ կայ որ կարդալ գրել չի գիտնան . և ասիկայ լուսահոգի քարեյիշատակ Վանլըեան մահտեսի Յովհաննէս վարժապետին ջանիցը պատուղն է . որ քսան և հինգ տարիի չափ միջոց անընդհանու աշխատելով այն տեղի հասարակութեան մէջ ուսման սէր ձգեց . և հիմա ո՞քան կարդալ գրել գիտցող կայ նէ՝ ամէնքն ալ անոր աշակերտն են , և երախտագէտ ոգւով այն բարեյիշատակ ամձին մահուանը վրայ սուրգը մինչեւ հիմա սրտերնուն փառատած չէ . թէպէտ երկու տարիէն աւելի է որ այն մարդը մեռած է :

Վերականական ուսման սերմունքն ալ նախ և
յառաջ հոն ձգողն է սուրբ Աշմիածնի նուիրակ
Աստապատցի Աքրահամ արքեպիսկոպոսը . որուն
պատուական մարմինն ալ քաղաքին գերեզմանատու-
նը կը հանգչի . դատասահնին օրը իր ըրած բարե-
րարութեանցը անմահ վարձքը առնելու սպասելով :
Ասոր ձգած սերմունքն ալ աճեցընող գանուեցա-
թօխագլուեան լուսահոգի տիրացու Աքրահամը . որ
հիմակուան վարժապետ տիրացու Առաքելին հայրն
է . և կարդացածը հասկընալու և գրածը հասկըցը
նելու բաւական աշակերտներ ալ հասցուցած է . որ
մինչեւ հիմա մարդուն երախտեացը կենդանի վիայք
են : Ասանկ մէկ երկիր մը անհնար էր որ ուսումնակա-
նութեան կարգի ուրիշ տեղերէն ետ մնար . բայց
ուշ մնայնին ցաւ էր մեզի : Հիմա մեծ ուրախու-
թիւն է մեզի , որ յիշեալ բարեյիշատակ անձանց
ջանիւքը սերմանեալ գիտութեան սէրը հիմա ա-
նոնց աշակերտաց ձեռօքը կ'արդիւնաւորին . փա-
փաքնիս այն է՝ որ Աստուած միշտ յառաջադէմ ընէ :

Արքունի վառօդապետ պետքահամար Յայշաննէս
ամիրայն Իզնիմիտու կողմէրը շնուռած արքունի գոր-
ծարաններուն տեսչութեանը պլրուրած առենը ա-
պլասլրեր և պէտք եղած բանները իւր կողմէն տը-
նօրիններ էր որ Կոտաբաղարու կցորդ չորս հայաբը-
նակ գիւղերը, որ են, Դամլըխ, Ֆընորխը, Աւ-
մալը և Կոր գեղ, մէկ մէկ գլրաստուն շնուռի, և
մէկ մէկ վարժապետ դրուի կարգալ գրել և եկե-
ղեցական երաժշտութիւն սորմիցընելու : Այն դըպ-
րատուններուն շինութիւնը լըմնցաւ . Եկեղեցա-
կան երաժշտութեան դասատու մըն ալ որոշուե-
ցաւ որ այս չորս գիւղին դպրաստունը երեքական
ամիս կենան . և այս կերպով Եկեղեցական ասմունք-
ներն ալ ըստ բաւականին կարգի դրուեցան : Յիշ-
եալ գեղացիք կարգալ գրելու սէր ունին . որով կը
յուսակը որ այս դպրաստուններս ալ կը ծաղկին և
յառաջադէմ կ'ըլլան . և վառօդապետ ամիրային
ինչպէս որ ուրիշ յիշատակները, նմանապէս այս
չորս գեղերուն դպրաստուններն ալ, փառքը և յար-
գը կ'անմահացընեն :

ԳԵՐԵԶՄԱՆ ԼԱԲԲԵՐ

Բայտնի է որ՝ քանի մը պատճառ
ներով երթեմն թէ մարդոց և թէ անսառուններուն
կատաղութեան ախտ մը կը տիրէ, որ հայերէն շը-
նառաւին տաձկերէն գուառուլըստ, և արաբերէն
դա իւլժելլ կ'ըսուի : Այս ախտոս իխտ շատ անդամ
ըըներուն վրայ պատահելուն համար՝ փորձերն ու
գեղերն ալ ասոնց վրայ եղած են : Կատերը անանկ
կը կարծեն որ՝ կատղած շունը թէ որ բան ուտէ և
խմէ նէ անվեսս կ'ըլլայ . շատերն ալ կ'ըսեն որ՝ թէ

որ մէկ գետէ կամ ջուրէ մը անցնի դառնայ, և ի-
րեն սովորական բնակութիւն ըսած աեղը գանելու
կարող ըլլայ նէ՝ բժշկուած կ'ըլլայ : Ի՞այց շատ ան-
գամ ասոնց հակառակն ալ տեսնուած ըլլալով այս
նշաններս ալ կասկածելի կ'ըլլան :

Վնչ որ է նէ , թէ որ մէկ մարդ մը կամ անասուն մը կատղած չընէ կամ ուրիշ կատղած կենդանի մը խածնուելու ըլլայ նէ , քսան և չորս ժամ չանցած այն խածնուած տեղը տաղելու պէս գերագոյն դեղչի կրնար ըլլալ , և որովհետեւ այս ախտըն՝ կատղած կենդանիին թուքը դպչելէն կը պըլլչի , թէ որ կատղած կենդանի մը մէկ մարդուն հագած լսթը խածնէ նէ , յայսնի է որ անոր թունաւոր թուքը լսթէն անցնելով մսին վրայ իրեն վրնասակար օրակառ թիւնը չի կրնար ազգել . և խածած տեղը մէզով լուալը առողջաբար մէկ դեղ մընէ : Եւ թէ որ տաք երկաթով տաղելու յարմար տեղ չէ նէ՝ պէտի պօշան եալը (արոթիսուո տի անթիմօնիո) ըստած դեղը լսթի կը տորով կամ ծուենքով (թիֆտիկով) վրան քսելու է . և պէտի պօշան եալը չի գանուի նէ՝ ֆօրասա կամ ժանտաջուր (քէզաս) ալ կրնայ գործածու իլ : Տաղելը շատ օգտակար է . ուստի խածնուելէն քանի մը օր ետքն ալ տաղելուն օգուտը կրնայ տեմնուիլ , բայց շատկէկ և ամուր տաղելու է : Ո՞նչին ըստած դեղն ալ որ է աֆիօնին աղը , կամ խածուած տեղին վրայ քըսելով , կամ գրեխով (իհթիքանով) գործածելով օգտակար է : Այնպէս ձէթն ալ (զէթին եաղին) խածնուած մարդուն բերանը կաթեցընելու է . և թէ որ կը պէտքընելը դժուար է նէ՝ առածական ցուսպով (ելասթիքա միլով) մը ստամոքսին մէջ խըրկելուն ճարը նայելու է . ասով օգուտ տեսնուելիքը մէծացօք տէրութեան խաչվիդ վահայէ լրադիրը եւ րուպացւոց օրադիրներէն առնելով 342 թուով հրատարակած թերթին մէջ կը գրէ :

Յաջորդ 343 թուով հրատարակած թերթին
մէջ ալ նցյն ախտին վրայ այս խօսքերս կը գտնեմք :
Այս ախտիս համար մէկ գլքի մը մէջքանի մը օդ-
տակար գեղվեր յիշուած և գրուած ըլլալով, ախտին
սկիզբը և ծագումը պարագայներավ գիտնալը՝ նցյն
խել ախտին բժշկութեանը համար առանց օգափ
ըլլալը գիտնալով՝ ասոր վրայ գտած աեղեկութե-
նիս այս տեղը համառօտ մը գրեցինք :

Այս ախտա քնարպէս գայլերուն և աղուէ մնեցուն և կատուներուն, բայց գլխաւորապէս շուներուն կը պատահի. և պատահելուն նշանները առնեց են. Այս ախտիս պատահած շունը քանի մը օր մութ տեղ մը կը մտնէ կը պահուի. և ուտելէն ու խմելէն կը դադրի. և թէ որ տէր ունի նէ՝ տէրը կը ձգէ. և մաղլերը տնկուելով բերնին թուքը կը վազէ. լեզուն դուրս կը ձգէ. պոչը մէկ դիու վրայ ծռելով ետեւի կողմի երկու ոսքերուն մէջ տեղը կ'առնէ վեր վար կը վազվլուաէ. և ջուր կամ անոր պէս բան մը տեսնելու ըլլաց նէ վախնալովկը փախչի. և ամեն տեսած մարդը իր տէրը կը կարծէ. և այսպէս սասափի արագութեամբ այտիս այնդին քանի մը օր վազլէն ետքը կը սաստի կ'եր-

թայ : Ի՞սոյ սրով կետեւ ասոր սատակէն ալ գէշ և
անստանելի հոտ մը կ'ելլէ , անոր համար պէտք է որ
մէկ խարունկ փառ մը փօրեն , և ասոր սատակը հոն
թաղին : Ուէ որ շունը այս վիճակիս մէջ եղած ա-
տենը մարդ մը խածնելու ըլլաց նէ , խածած տեղը
մէկ վեստակար խածուածք մը չեղածի պէս կը դոյ-
ւի . բայց ատեն մը անցնելէն ետքը , (որ երեք շա-
բաթէն մինչեւ երեք ամիս կը տեւէ) խածնուող
մարդքը այն խածուած տեղը մէկ ցաւ մը իմանալ
կ'սկըսի . կամաց կամաց խածուած տեղը կ'սկըսի ու-
ռենալ և ետքը կը բացուի հասարակ խոցերու պէս .
և մէջէն տոք և գէշ հոտ մը կը բուրք : Վյն մի-
ջոցին այն մարդուն ալ մէկ տիրութիւն մը և կու-
րածութիւն մը կուգայ , բոլըր անձը թմրածի պէս
կ'ըլլաց և պաղութիւն մը կ'իմանայ վրան . շնչառու-
թիւնը կը դժուարանայ . աղլիքներու ցաւ կ'ըսկըսի
իմանալ . մեռնելու աստիճան ծարաւութիւն կու-
գայ , բայց ջուր ալ խմէ նէ տագնապի և անհան-
դըստութեան մէջ կ'իյնայ . ձայնը կը փոխուի . և
քանի երթայ նէ տագնապը և նեղութիւնը շատ-
նալով հիւանդը իր մեռնելուն կը փափաքի . և վեր-
ջապէս ասանկ տանջանկներով և չարչարանքներով
կը մէռնի :

Այս ախտիս բռնուող թէ մարդոցմէն և թէ անառանիքուն առ առ շանչառ ակառ առ է նէ՛ թէ առ

Երկաթը կրակի մէջ տաքցնելով՝ այն տաք երկաթը
վէրքին վրայ բռնելու է մինչեւ վէրքին բերանը ձեր-
մկի. և թսնը վէրքին քսվերը չի տարածուելու հա-
մար՝ քսվերն ալ նյոնպէս տաղելու է. և ասոր այն-
քան աղէկ նայելու է որ՝ թէ որ վէրքին մէկ պղտիկ
տեղը առանց այրելու և տաղելու ձգես նէ՝ ուրիշ
տեղերը որքան սաստիկ և խորսնկ տաղած ըլլան նէ՝
խեր ըներ : Այրած տեղին վրայ անլի կարագ եղ
(թագէ թէրէ եաղի) դնելով մէկ լաթով մը կապե-
լու. է : Թէ որ երկաթ մօտենալու տեղ չէ, և տա-
ղելը անհնար կամ շատ դժուար է նէ՝ խածուած
տեղին վրայ ժանտաշուր (քէղապ) կաթեցընելու է
անանկ առատութեամբ, որ աղէկ մը լուացուի :

Կատղած շունը խածած ատենը բերնին թուքը
խածնուողին լամերուն ալ կը պրլցէի . ասկէց ալ
զգուշանալու համար պէտք է շուտով մը լամերը
հանել . և անկէց ետքը ըստւած կերպովս տաղել
կամ ժանոտաջրով լուալ : Ուէ որ վէրքին վրան մաղ
կոյ նէ՝ մաղերը կորել և գերծել պէտք է . ական-
չի կամ պոչի պէտս բան մըն է նէ անսասուններուն
խածնուած տեղը՝ կորէ և կորելցդ ետքը երկա-
թով տաղէ : Ուէ որ պիտի չաղաափ ալ նէ՝ այս կեր-
պովս շատ տագնապ և ցաւ չի քաշեր . թէ որ ա-
զատուելու է նէ՝ ասով կ'աղաափ . ասիկոյ չընես նէ
չի կրնար ազատիլ : Ուէ որ խածուածը անսասուն է
նէ՝ ուրիշներն ալ չպրլցէկ ցընելու համար հարկ է
այն անսասունը առանձին մէկ տեղ մը գոյել որ
դուրս ելլելու կարող չըլլայ :

— Ալշիկնեա : (Օդտակար անասունները գէք-
ցընելը և ուժովընելը՝ մշակութեան մէջ օդտակար
մէկ գիւտ մըն է . և մէք Փարիզու գիւտութեանց
Ճեմարանին այս տարուան յունիս ամասյ արձանագ-
րութեանց մէջէն հէտեւեալ տեղէկութիւնը քա-
ղէլով՝ ասանկ բան մը գիւնալ ուզողներուն համար
այս տեղը կը հրատարակեմք :

Համերը կը կարծեն որ՝ անաստներուն ժէօֆ-
դիւն կերցընելով, որ կոսււասի հունտէն կամո թիշ
իւղոս հունտերէն եղը առնուելէն ետքը մնացած
նիւթն է, անաստները դիւրաւ կը գէրնան : Եւ
յիրաւի այս կերակուրը անասնոց օդասկար ըլլալէն
զատ՝ անտեսական գիտութեան կանոններուն ալ հա-
մեմատ է, որ պարապ տեղը բան չի կորանցընել կը
սորիլցընէ . որով այն նիւթերէն եղը հանելէն ետ-
քը մնացած նիւթը իբրեւ անօգուտ բան չի նետ-
վիր : Բայց ասով այնքան մեծ օգուտ մը չի տես-
նուիր : Կոսււասի հունտին եղը հանելէն ետքը ա-
նաստնին կերցընելուն տեղը՝ եղը չի հանած կերցը-
նելը աւելի ազէկ է : Պ. Տէյսն շատ փարձեր ընե-
լով ասոր վրայ՝ սա երկու բանը ստոյգ գտած է . մէկ
մը որ՝ այս կերպով աւելի շատ և աւելի շուտ կը գէր-
նան : Երկրորդ՝ որ այս կերպով անաստները գէր-
ցընելը ժէօֆդիւնով գէրցընելէն աժան կ'ըլլայ : Յի-
րաւի աջդ ըստուած նիւթը՝ որ գէրցընող նիւթ մըն
է, հունտին մէջ գտնուածին կրկնապատճիկը կը գրա-
նուի ժէօֆդիւնին մէջ, բայց ասոր աւեղը՝ հունտին մէջ
գտնուած իւղային նիւթը որ աւելի կը գէրցընէ՝
չորսած ժէօֆդիւնին մէջ գտնուածին հնդապատճին
է : Եզդին մէջ մնուց յիշ զօրութիւն ունեցաղն ալ ալդ-
նիւթն է . բայց եղին մէջ գտնուելով պաքան կը ոլ-
նուցանէնէ, եղին զատուելէն ետքը այնքան սնու-
ցիչ ուժ չի կրնար ունենայ :

Անասունին որքան գարի կամ չափոր կոմը թէ՞ պիտի տաս նէ , անոր երեք մասին մէկը կտաւատի հունտ (քէթէն թօհումու) ըրէ . անանկ տուր ։ Կամ թէ որ չոր խոտ պիտի տաս նէ՝ խոտը խոչըրիէկ ջարդէ . կտաւատի հունտին հետ խաշէ . կամ հունտը զատ խաշէ և խոտին վրայ լից : Վրիկոյ խոտին համ մըն ալ կը բերէ , որ անասունը ախորժելով կ'ուտէ . և գուն ետքը խաշած հունտէն ալ եղ կրնա հանել : Թէ որ կտաւատի հունտին հետ գարի խառնելուն տեղը բակլա տրուի նէ՝ աւելի գիւրաւ կը գէրնայ անասունը :

ՕԵՐԱԲՑՈՒՄ

ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒՅՔ ԿՐԱԳՐԱՑ

Յակ. Պէ. Տէր Կրտ. Չամուր:
Մէրթէ, Եղանես:

ԵՊՐԵՒՆ ՆՈՐ ՔԱՆ:

ԿՈՍՏԵԴԻԱՆՊՈԼԵՄ

Ի ՏՊՐԱԿԱՆ ՅՈՎՀԱՆՆՈՒ ՄԻՒՀԵՆՏՈՒՆԵԱՆ